

Document 1/2023

Propostes del Consell Escolar de Catalunya sobre el Pla Nacional del Llibre i la Lectura

Aprovat pel Consell Escolar de Catalunya en la sessió plenària del 24 de gener de 2023

Introducció

Aquest document recull les aportacions elaborades per la Comissió de Programació del Consell Escolar de Catalunya sobre el Pla Nacional del Llibre i la Lectura, del Consell nacional de la lectura.

La Comissió de Programació va dedicar les sessions del 7 i el 28 de novembre a aquest objectiu. A la sessió del dia 7, la senyora Montserrat Ayats, responsable departamental del Pla, va fer-ne la presentació a partir del document [Llegim! Pla nacional del llibre i la lectura. Metodologia i pla de treball](#). A partir d'aquesta presentació, es va fer una primera posada en comú d'aportacions i es va obrir un termini perquè els membres i entitats poguessin fer-ne arribar més. A la sessió del dia 28, van valorar-se les aportacions fetes arribar per la Confederació Cristiana d'Associacions de Pares d'Alumnes i pel Consell Escolar Territorial de Tarragona, i va acordar-se refondre-les totes en aquest document.

Així doncs, a continuació es presenten aquestes propostes seguint els àmbits de treball plantejats en el document esmentat. Els àmbits del document *Llegim!* en què s'han elaborat propostes són els següents:

2. Els lectors i l'accés inicial a la lectura
3. Diversitat i accés a la lectura
5. Els espais de lectura
6. La mediació lectora
10. Visibilitat del llibre i la lectura en els mitjans de comunicació i les xarxes

Els apartats següents responen a aquesta estructuració.

Accés a la lectura i mediació lectora

Per bé que el procés d'aprenentatge de la primera lectoescriptura té un lloc preeminent en l'àmbit escolar, la família hi juga un paper crucial en la iniciació durant la primera infància. És per això que cal oferir a les famílies formació sobre mediació lectora en aquesta etapa de la vida de l'infant. Una bona iniciativa en aquest àmbit és "Nascuts per llegir", programa de Salut orientat als 0-3 anys. Caldria tornar a potenciar les pràctiques desenvolupades arran d'aquest programa i incorporar-les als serveis de pediatria i a les activitats habituals de les biblioteques públiques, si no hi són presents. Igualment, en aquesta etapa, cal promoure la literatura oral a l'aula involucrant-hi les famílies, amb la finalitat de configurar un primer llevat orientat a la lectura.

Igualment i en vista que el pas a l'adolescència està comprovat que coincideix amb una minva de l'activitat lectora, cal pensar en el reforç de la mediació lectora de les famílies que tenen fills o filles en aquesta edat per mitjà de la formació pràctica. Una bona pràctica possible és el taller de lectura per a famílies vinculat a les reunions d'inici del curs, en què donar protagonisme al mateix alumnat pot revertir en més participació per part dels familiars.

Un recurs utilitzat de fa temps en la formació lectora de les famílies és el llibre *Llegir per a créixer. Guia pràctica per a fer fills lectors* (2012) de Joan Carles Girbés, que va formar part del programa “Llegir ens fa grans” (2012-2016), antecedent del pla “Llegim!”, i que avui està descatalogat. Cal recuperar i actualitzar aquesta obra, o elaborar-ne una altra de nova, adaptant-la als diferents nivells lectors i dotant-la de recursos d’animació lectora, d’activitats de foment de la lectura a les famílies, a més de les orientacions genèriques que conté.

En allò que concerneix els docents i els centres educatius, es recomana d’incloure la formació en lectura en els programes de formació inicial del grau d’educació i del màster de secundària, perquè el professorat de nova incorporació disposi dels coneixements adequats a la implementació i les pràctiques dels plans de lectura de centre.

També seria interessant conèixer l’experiència docent del professorat pel que fa a la lectura des d’una perspectiva participativa, en el sentit de posar en comú aquesta experiència en l’àmbit del centre educatiu, per conèixer les necessitats que té i emprendre accions de govern al respecte. En aquest sentit, el grup de discussió pot ser una fórmula idònia per compartir aquesta experiència, recollir dades qualitatives i involucrar els docents en el pla de lectura de centre. I això tant amb relació a l’alumnat, és a dir, a l’ensenyament-aprenentatge, com amb relació a l’experiència personal.

S’han valorat positivament propostes que ja s’estan portant a la pràctica, com ara l’apadrinament lector, la recuperació del portafolis de lectura de l’Impuls a la Lectura (2011-2014) com a eina educadora, la biblioteca personal, l’anomenat *bookflix* i els punts d’intercanvi on fer passallibres, també conegut per *bookcrossing*. Pel que fa a l’apadrinament lector, hi ha la possibilitat d’invertir-hi hores de Servei Comunitari, en el mateix centre en el cas d’instituts escola i centres concertats o bé d’institut a escola del mateix municipi. A més, s’ha posat èmfasi en la millora de la qualitat literària de les lectures comunes o prescriptives. En aquest sentit, és recomanable d’incorporar pràctiques de tria i avaluació d’aquestes lectures per mitjà d’orientacions formatives de manera que s’acabi de renovar aquest aspecte pedagògic de la lectura als centres educatius que ho necessitin.

Accés a la lectura i visibilitat del llibre i la lectura en els mitjans de comunicació i les xarxes

És evident que en l’actualitat el llibre i la lectura no tenen espais propis rellevants en els mitjans de comunicació pel que fa a difusió al gran públic, sinó que disposen d’una presència minvada i relegada a franges horàries clarament minoritàries. Aquesta realitat condiona la formació lectora que s’ofereix en els centres educatius per mitjà dels plans de lectura, ja que la importància que l’educació dona a la lectura com a mitjà d’accés al coneixement i a la cultura i com a mitjà de construcció i enriquiment personals, no té reflex en els mitjans de comunicació ni, per extensió, en les dinàmiques socials amb què els mitjans interactuen. Aquest desequilibri es reproduïx en els productes mediàtics destinats a la infància i l’adolescència.

A més, el llibre com a objecte cultural s’enfronta a la digitalització ja a la infantesa, i específicament al mòbil en l’adolescència. És tracta d’una realitat que ha guanyat encara

més presència a causa de la pandèmia, en el sentit que la facilitació de la digitalització, també en l'àmbit educatiu, dona lloc a la minorització de l'hàbit lector com s'ha entès tradicionalment, ja que el llibre i la lectura no s'han incorporat satisfactòriament als suports digitals i a les xarxes socials.

En conseqüència es fa necessari incorporar continguts dedicats al llibre i la lectura als canals de televisió generalistes i als canals infantils i juvenils, específicament SX3, i a les seves plataformes digitals corresponents, de manera que es pugui disposar d'uns continguts de referència. Alhora cal impulsar aquesta creació de continguts per mitjà del suport i la promoció dels continguts ja existents i dels influenciadors. Es recomana relançar la plataforma *Què llegeixes?*, iniciada amb el Pla Nacional de Lectura 2012-2016, que es basa a compartir lectures, i generalitzar experiències com la de les biblioteques de Barcelona adreçada als joves perquè facin recomanacions de llibres com a youtubers. La creació de continguts digitals relacionats amb el llibre i la lectura, infantil i juvenil, ha de disposar dels suports adequats perquè penetri amb naturalitat en les plataformes i xarxes socials i esdevingui un actiu cultural dinamitzador entre el públic familiar i juvenil.

Pel que fa al llibre com a objecte cultural, d'una banda el centre educatiu ha d'educar en la preservació del format tradicional en paper com a valor cultural bàsic, diferent de la cultura del mòbil, que facilita la concentració i l'experiència lectora aprofundida. D'una altra banda, com pot deduir-se del paràgraf anterior, cal aprofitar els ginys en forma d'aplicació que proporcionen les tecnologies actuals per educar la lectura en dispositius electrònics, cosa que inclou el respecte per la propietat intel·lectual.

Els temps i espais de lectura en el centre educatiu

No cal emfasitzar que la incentivació de la lectura en l'àmbit educatiu implica disposar de les estones, franges horàries de dedicació, i dels recursos materials, espais i dotacions, que la facin possible efectivament, sempre a partir del pla de lectura de centre integrat en el projecte educatiu.

En primer lloc, la pràctica d'incorporar a l'horari setmanal una franja de dedicació a la lectura lliure per part de l'alumnat, a l'inici de la jornada o després de l'esbarjo, s'ha mostrat com una estratègia efectiva per incentivar la lectura i la configuració de l'hàbit lector. Es tracta d'una pràctica que hauria de generalitzar-se, sempre a partir del pla de lectura de centre.

Enllaçant amb l'experiència docent del professorat a què s'ha fet referència en l'apartat dedicat a l'accés a la lectura i la mediació lectora, cal dir que l'experiència i la participació del professorat en aquest sentit també requereixen d'un espai temporal en l'horari. La coordinació en format de seminari o de visites pedagògiques entre centres, les gimcanes literàries o l'exposició de pòsters amb experiències d'aula són possibilitats relacionades amb l'experiència docent del professorat. Convidar biblioteques públiques i llibreries al centre perquè presentin les seves novetats i recursos, crear una biblioteca o un club de lectura de claustre i compartir l'experiència lectora mitjançant pòsters són possibilitats que ofereix l'experiència personal.

En segon lloc, la biblioteca escolar constitueix el centre de recursos per a l'aprenentatge i l'ensenyament del centre educatiu. El programa Puntedu, iniciat al 2005, hauria de donar pas a un pla específic de desenvolupament de les biblioteques escolars orientat a la potenciació d'aquesta funció i de la biblioteca d'aula. Aquest pla de desenvolupament ha de disposar de la dotació econòmica imprescindible per dotar les biblioteques escolars del personal acreditat per gestionar-les, si més no amb el perfil professional de lectura i biblioteca escolar i comptant amb personal de reforç, a partir de col·laboracions com la de l'AFA o del programa PROA+ del Ministeri d'Educació, per exemple.

No és menor que la biblioteca escolar disposi de l'espai adient per exercir la funció de centre de recursos del centre educatiu i que es pugui obrir a altres espais interns del centre per visibilitzar-ne la funció, incorporar els materials bibliogràfics que es necessitin en cada moment, gestionar el catàleg propi de fons amb agilitat i organitzar i ampliar l'horari de préstec, de manera que presti un servei efectiu i diligent a alumnes i professorat que inclogui el foment de la lectura per mitjà d'activitats extraescolars com ara tallers de lectura.

El professorat ha de conèixer què hi ha a la biblioteca per fer-ne recomanacions de lectura o d'altres materials i el Projecte de Direcció del centre donar suport i implicació a la biblioteca escolar i al temps de lectura, que han de tenir constància expressa al Projecte Educatiu.

Finalment, cal incorporar els processos de participació de la comunitat escolar en l'actualització de la biblioteca escolar i en el disseny dels espais de lectura en edificis escolars ja existents o de nova creació, a fi que la biblioteca escolar s'adapti a les necessitats de lectura de la seva comunitat escolar concreta.